

Vipras – las sulettas serps da tissi derasadas en Svizra

■ En Svizra datti duas spezias da serps da tissi. Omaduas appartegnan a la famiglia da las vipras, occupezan dentant differents areals. La vipra berus (*Vipera berus berus*; Kreuzotter) è derasada en la part settentriunala dal pajais ed en l'ost. La vipra dal Giura (*Vipera aspis*; Aspiviper) percenter populescha il vest dal pajais e las valladas al sid. Da las ulteriuras serps domiciliadas en l'Europa Centrala – las natras che n'èn betg da tissi – sa laschan las vipras distinguer tras la furma da la pupilla: entant che tut las natras han pupillas radundas, èn quellas da las vipras verticalas sco tar ils giats.

Vipra berus (vipra cruschada)

Squamas, lunghezza e pais

La vipra berus ha 21, darar 23 retschas da squamas en la part amez dal corp, carenadas cun excepziun da quellas da la retscha oradim ch'èn glischas u be levamain carenadas e pli grondas che quellas da las retschas cunfinantas.

Questa spezia da serp cuntanscha ina lunghezza da 50 fin 70 cm, en cas extrem fin 90 cm. Las femellas èn per ordinari pli lungas ch'ils mastgels. Ils novnaschids mesiran 140 fin 200 mm.

Ils animalets han en media in pais da 100 fin 200 grams. Femellas purtantes pon pasar fin 300 grams.

Color e disegn

La color da fund po esser grisch argient, uliva, brin grisch, grisch giagl fin nair. Las colurs cleras, numnadamain colurs grischas, constatesch'ins oravant tut tar mastgels creschids ed ellas èn pli intensivament la primavaira durant la paregliaziun. Ils lefs

sura èn per il solit clers, mintgatant schizunt tar individis uschiglio cumpletmain nairs.

La part sura dal corp è adina pli u main surtraga da flatgs. Normalmain exista ina strivla sur l'egl ed in flatg sin la part sura dal chau. Quests dus segns pon s'unir da maniera ch'els furman ina cruscha (perquai era il num popular «vipra cruschada» resp. per tudestg «Kreuzotter»).

Davos las strivlas da la tatona cumenza ina strivla da ziczac che sa prolunghescha fin al piz da la cua. Questa strivla è per ordinari pli stgira che la color da fund. Da las varts s'extenda ina retscha da flatgs stgirs, sco cuntinuaziun d'ina strivla stgira dals egl, fin a la cua. Per lung ils urs da las squamas dal venter va ina pitschna retscha da flatgs stgirs.

Ils giuvens han la medema color ed il medem disegn sco ils creschids; ils cuntrasts èn dentant blier pli marcants tar ils animals giuvens. Plinavant datti darar animals giuvens cumpletmain nairs. La color naira sa sviluppescha plaun a plaun durant ils emprims dus onns da la vita.

Perioda activa

Las serps èn animals a sang fraid. Ellas passentan l'enviern en marvezza en la terra cun ina temperatura da paucs grads celsius. La marvezza d'enviern dura da la fin settember a la fin da mars; tut tenor l'autezza sur mar dals abitadis e l'aura po ella durar pli ditg u main ditg. En las Alps pon ins vesair l'animal l'avrigl sper la naiv, siond ch'el n'è betg sensibil cunter il fraid. Ins ha gia scuntrà vipras berus en il liber ch'eran veginas sorprendidas d'ina bischa andetga. Suentar ch'ellas han bandunà lur taunas d'enviern sa copuleschan las vipras berus il matg.

Ciclus dal di

Ils mastgels ed ils animals giuvens sortan pli baud da lur refugis d'enviern che las femellas e giran alura gia enturn, entant che las femellas cumparan in pau pli tard e stattan per il solit a sulegl damanaivel da lur quartiers.

Da temperaturas da 12 fin 20 °C (1 m sur la surfatscha) poi dar lieus isolads da manaivel da la terra cun in microclima da 25 °C ed ina umiditad relativa da 80% che cunvegna sco ch'i para fitg bain als animals. Da mesa stad sa mova la vipra berus en il liber oravant tut da bell'aura senza vent e cur che l'umiditad da l'aria n'è betg memia bassa. Da quest temp la chatt'ins il pli tgunsch dator da tschiel cuvert, oravant tut avant e suenter in urizi. Quai vala per abitadis sitgs, ma betg per pastgiras cun dutgs e per cuntradas palidusas. Là chatt'ins la vipra berus dator er da mesa stad da sulegl – forsa zuppada en la mesa sumbriva.

Las vipras berus èn camufladas perfergamain e tgunsch da surveisar. Savens giaschan ellas enrulladas e senza sa mover en il pastg e sa laschan stgaur dal sulegl. Sco adattaziun a ses spazi vital plitost frestg, è la vipra berus abla da schladar las costas. Tras quai vegn la surfatscha dal corp pli gronda e pussibilitescha d'absorbir dapli radiaziun dal sulegl.

Malgrà che la vipra berus ha pupillas verticalas sco ils giats, è ella activa da di e svanescha encunter saira. Schizunt da mesa stad la ves'ins dator sin il pli fin las nov da la saira.

Spazi vital

La vipra berus viva en il conturn da prads umids, a l'ur sulegliv da guauds ed en gondas fin ad in' autezza da 3000 m s.m.

Ils biotops èn fitg differents e dependan da l'autezza sur mar. Ins chatta la vipra berus en la Svizra Bassa en pastgiras e palids autas cun in microclima adattà e cun ils animals da preda preferids. Ils biotops principals en las autras zonas da derasaziun sa cumponan da prads crappus sur il guaud, cuverts da ginaivra, izuns ed erica.

Ils animals èn pli u main fidaivels a lur abitadi. Spassegiasdas pli lungas pon ins constatar tar ils mastgels la primavaira, tar las femellas avant che parturir e tar animals giuvens (spustadas da fin a 100 m per di). Ils lieus tschernids baud la stad na vegnan quasi betg pli bandunads.

Far impressiun e sa defender

Sch'ella vegn smanatschada, sa rodla la vipra berus ensemen, fa il corp plat (ina posiziun ch'ella prenda er mintgatant per s'exponer al sulegl), tschivla e bitta enavant il chau vers l'inimi per al morder, però senza tutgar precis la noda. La vipra berus s'irritescha spert ed en quest stadi po ella er esser privlusa per l'uman.

Nutrimint

Vipras berus creschidas maglian cunzunt mieurs, daspera era luschards, giuvens utschels, orvettas, main savens piutschas e raunas. Ils giuvens prefereschan luschards, orvettas, magari er pitschnas raunas e mieurs novnaschidas.

Suentar la morsa vegn la preda da sang chaud persequitada sin ils fastizs d'odor e traguttida cun il chau ordavant pir suenter ch'ella è morta. Luschards e raunas po la serp era tegnair en bucca suenter la morsa fin che l'animal è mort, forsa perquai ch'igl è pli grev da persequitar ils fastizs da quests animals.

Cumportament da paregliaziun

La primavaira insceneschan ils mastgels cumbats rituals. La copulaziun ha lieu circa in'emna suenter che las femellas han bandunà lur quartiers d'enviern. Il mastgel sa metta sin la femella senza la tegnair cun il gnif. En la planira partureschan las femellas mintg'on; en las Alps mo mintga quatter onns.

Multiplicaziun

Cuntrari a la gronda part dals ulteriurs reptils è la vipra berus ina spezia vivipara. Cun cuar or ils ovs a l'intern dal corp po ella profitar d'in pli curt temp da gnivar. Tar quest fenomen sa tracti pia d'ina adattaziun al spazi vital plitost frestg cun stads relativamain curtas.



Vipra berus u vipra cruschada (survart) e vipra dal Giura (sutvart). FOTOS: UDO NOWAK / PIXELIO; PD

La femella parturescha il settember 5 fin 12 giuvens. En las muntognas èn quai en media 4-18 giuvens mintga 2-3 onns.

Las vipras berus novnaschidas sa libereschan immediat da la membrana trasparente e cumenzan ad ir a chatscha activamain. En quest mument na possedan ellas betg mo lur apparat da tissi cumplet, il tissi è er gia pli ferm che quel da las vipras berus creschidas che cumpenschan l'effect da la morsa cun ina quantitat pli gronda da tissi.

La madirezza sexuala cuntanschan las vipras berus suenter 3 fin 4 onns.

Derasaziun

Da tut las vipras enconuscha la vipra berus il pli grond territori da derasaziun. Quel tanscha da l'Europa Centrala sur l'Europa dal Nord fin en Russia.

En Svizra la chatt'ins prevalentamain al nord da las Alps ed en il nordost da la Svizra. La vipra berus viva tant en la planira sco er en autezzas fin a 2600 m. Il center da derasaziun è situà a circa 1600 m autezza.

Vipra dal Giura

Squamas e lunghezza

La vipra dal Giura posseda 21 fin 23 retschas da squamas en la part amez dal corp, carenadas cun excepziun da las squamas da l'emprima retscha oradim ch'èn glischas u be levamain carenadas e pli grondas che quellas da la retscha cunfinanta.

Ils mastgels cuntanschan en media ina lunghezza da 74 cm, las femellas da 80 cm. Ils novnaschids mesiran 140-200 mm.

Color e disegn

La color da fund variescha en tut ils tuns intermediars, da grisch, brin, brin chanelina fin ad in ferm brin cotschen. Ina strivla naira sa tira diagonalmain da l'egl vers las varts dal culiez. Era sin il frunt e sin il gnif hai mintgatant flatgs nairs, medemamain sin la tatona; quests flatgs èn però fitg variabls en lur furma e grondezza. Ils lefs sura èn alvents, cunzunt davos.

Per lung il dies sa tira in bindel da strivlas traversalas fin a la cua. Questas strivlas pon esser separadas ubain cular ina en l'autra e furmar in bindel da ziczac u undegiant. Da las varts hai in'ulte-

Malgrà lur pupillas verticalas èn ils animals activs oravant tut da di. Notgs da stad chauds pon ins dentant anc vesair la vipra dal Giura tranter cler e stgir fin las indesch da la notg.

Spazi vital

Tut tenor l'autezza, vegnan en dumonda differents biotops sco abitadis: gondas, chavas da crappa, mirs artificialis a l'ur da vignas u dad ers, foss da depognias (mieurs), tegias d'alp abandonadas e per part destruidas, pastgiras d'alp, en muntogna era urs da guauds e cleragls.

Ils animals stattan pli u main fidaivels a lur ambient. Ins ha constatà femellas purtantes l'atun a far viadis da fin a 50 m per di. Uschiglio restan ils animals en il lieu ina giada tscherni, uschia ch'ins po observar ils medems animals durant in'entira stad en in conturn da mo 15 x 15 m.

Far impressiun e sa defender

Sco la vipra berus sa rodla la vipra dal Giura ensemen, sch'ella sa senta smanatschada, tschivla e bitta enavant il chau per morder l'inimi, però senza tutgar exact la noda. Cuntrari a la vipra berus sa scuffa la vipra dal Giura senza smatgar plat ses corp.

Nutrimint

Vipras dal Giura creschidas maglian cunzunt mieurs, lura er luschards, pitschens utschels e darar raunas. Vipras dal Giura giuvnas prefereschan luschards e mieurs novnaschidas, darar pitschnas raunas.

La preda da sang chaud vegn persequitada suenter la morsa per lung da ses fastizs d'odor e magliada cun il chau ordavant pir suenter ch'ella è morta. Las mieurs pli pitschnas ed ils luschards tegna la serp en bucca fin ch'els èn morts.

Cumportament da paregliaziun

La primavaira fan ils mastgels cumbats rituals. Quels observ'ins surtut en lieus cun ina populaziun plitost spessa. Tar la copulaziun sa metta il mastgel sin la femella, senza la tegnair cun il gnif.

La vipra dal Giura sa copulescha ina fin duas emnas suenter la marvezza d'enviern. En la Bassa poi per part er dar copulaziuns l'atun; ils giuvens naschan lura la primavaira proxima. La vipra dal Giura parturescha mintg'on u mintga dus onns, conform a l'autezza dal biotop.

Multiplicaziun

La femella parturescha il settember 4 fin 16 pitschens che siglientan immediat sez la membrana fina ch'als enzuglia. Gia en quest mument possedan els lur entir apparat da tissi. Areguard la virulenza dal tissi vala il medem sco tar las vipras berus.

Derasaziun

La vipra dal Giura viva en la part meridionala da l'Europa, en in artg che tanscha dal nordost da la Spagna sur la Frantscha, la Svizra e l'Italia fin en Slovenia. Il pli derasada è la vipra dal Giura en regiuns da muntogna da las Pireneas, dal Giura e da las Alps.

En Svizra è la vipra dal Giura da chasa en il Giura, en la Part Sura Bernaisa, en il Vallais ed al sid da las Alps. Ella po survivor fin a 2600 m sur mar. Il center da derasaziun general sa chatta pli a bass che quel da la vipra berus. Al pe da las vals pudesch la vipra dal Giura bain viver pervi da las cundiziuns climaticas, ma ella svanescha pli e pli pervi da l'exploziun da la terra.

La presentaziun:
Dossier «Vipras».

Dapli infurmaziuns:
chatta.ch/?hiid=1476
www.chatta.ch